

Rector & Præceptor bonus:-

Descriptus,

ET

IN PUBLICUM PRO-

SCENIUM-ILLUSTRIS SCHOLÆ

ULMENSIS, ipſis feriis D. JOHANNI BAPTIS-

TAË ſacris

P R O D U C T U S,

CUM NOVVS SCHOLÆ RECTOR

& Correktor, Præceptores item VI. & V. Classium, pu-

blicâ Inchyti Senatus auctoritate, ſolemniter præ-

ſentarentur;

A

CUNRADO DIETERICO,

THEOLOGIÆ DOCTORE

Superintendente & Scholarchâ.

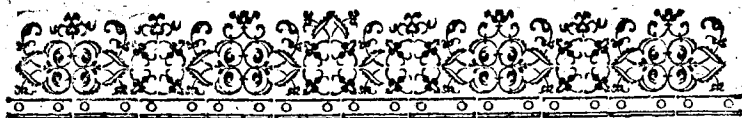
IN NOBILI SUEVORUM VLMA.

Typis MEDERIANIS.

ANNO CIO 10C XXIII.

VIRIS

Excellentissimis, Præstantissimis,

DN. M. JOHANNI-PHILIP-
POEBELIO,

Scholæ VImanorum RECTORIS;

DN. JOHANNI-CUNRADO
MERCKIO,

ejusdem CONRECTORI, &c.

AMICIS SVIS SINGVLARITER DILECTIS,

S. & A.

*Q*Uæ nuper in inauguratione vestrà publicâ,
in publico Scholæ nostræ confesso, sermonem habui;
eundem nunc publici juris non solum facio, verum
etiam vobis, Viri Excellentiss. Præstantiss. amici
plurimum dilecti, pro scribingentium hucusq; recepto
more, inscribo ac dedico. Id ut faciam, exigit ante
omnia ÆQUITAS. Actus iste noster Panegyricus in vestri potissimū
honorem institutus est: æquum igitur omnino & justum erat, ut sub ho-
norifico vestro nomine evulgaretur. Efflagitat PIETAS. Non enim
euecurristis, ut Prophætæ verbis utar, antequam missi fuissetis, munera sc.
vestra non illicitè ambiistis, sed superiorum de vobis iudicium modestè
expectastis, qui & unanimi suffragio vos, præ aliis, muneribus & digni-
tatibus istis scholasticis præfici, cū honore vestro, non sine gravi consilio
voluerunt. Cujus vocationis vestræ legitima publicum vobis testimo-
nium dari, & pium & honestum iudicabam. Postulat malevolorum
TEMERITAS. Dicunt, invidos multos esse, qui vobis honores istos ve-
stros intus & in cute inuideant: Lividos; qui clam vos eo nomine pū-
gant: Maledicos; qui & nomen & existimationē vestram, quibus
modo calumniis possint, publicè proscindant. Singulos publica hæc
commem.

*commendatio confundet, & criminis sui proprii ipsos reos aget. Interea
& contrahos, & illos, & istos, duo hac sapientum monita vos attendite.
Alterum est Epicteti, Stoica secta Magistri celebratissimi. Sapientia
inquit, studium suscipere cupis? statim te para, quasi futurum sit,
ut deridearis: ut multi te sublannent: ut dicant te subito Philoso-
phum existisse: ut rogent, unde supercilium istud? Tu autem su-
percilium ne habeto: Ea verò quæ optima tibi videntur, sic tene-
to, quasi à Deo sis in statione ista collocatus. Cæterum memento,
te, si in eodem statu permaneris, iis tandem admirationi fore, qui
te prius deriserunt. Alterum est Plauti, Poeta inter Comicos no-
bilissimi:*

Invidere alii benè esse, tibi malè esse miseria est.

Qui invident egent: illi, quibus invidetur, rem habent.

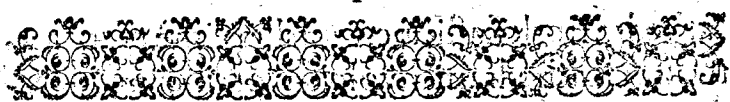
*Jubet deniq; amicitia nostræ JUS & FAMILIARITAS. Demonstran-
dus erat vel tandem affectus meus in vos amicus & benevolus. Eum
igitur Symbolo hoc publico declarare volui. Vos istud æquà mentè susci-
pite, & plura à me alio tempore expectate. Ita mihi non tam satisfac-
tis, quàm ad majora me vobis obstringetis. Interea quàm optimè vale-
te, & officium vobis à D E O demandatum, cum D E O priè ac stre-
nuè subite. Ulmæ è Musæo, prid. Calend. Julij, Anno 1623.*

Vestri studiosiss.

CUNRADUS Dieterich D.

ERRATA.

Pag. 3. l. 8. lege meritò. p. 6. l. 5. sit. p. 7. l. 15. dele isti si non inservit,
quomodo gaudbit, p. 9. l. 25. pro erudis, erudis. p. 11. l. 16. nanci-
scuntur. pag. 13. l. 20. rhetoricè. p. 23. l. 24. Respublicæ. p. 24. l. 5.
πανεργία & 26. ἀξιωματικόν, p. 29. l. 16. suscipite.

U^m publicam hanc cathedram, verba ad vos facturus, conscendo, *Patres Patriæ Magnifici, Consules amplissimi, Proceres, Scholastici Nobilissimi, Senatores spectatissimi, Domini omni observantia cultu prosequendi*: Vosque ceteri, qui, vel moris vel honoris, ergò, illustri præsentia vestra, Actum hunc Scholasticum illustriorem reddere voluistis, viri, omnium ordinum, omni splendor, res, pietate, doctrina, virtute & eruditione maxime conspicui: fautores & respectivè collegæ atque amici plurimum dilecti. Túque flos juventutis nostræ Scholicæ lectissime! Dum inquam, publicam hanc cathedram, verba ad vos facturus, conscendo, video omnium vestrum ora & vultus in me sollicitè conversos, oculos defixos, animos excitatos, gestus conformatos. Mirum id mihi non est, suspicari namq; istuc ante, quam ad vos prodirem, potui facillimè. Prodiisse me, verò ad dicendum in conspectum vestrum publicum, vobis non abs re mirum erit. Munus enim me suscepisse videtis, præter munus: dum de

A

cathe-

cathedra Ecclesiastica, cui uni legitimè mancipatus sum, cathedram involo Scholasticam, cui ordinariè destinatus non sum : Onus me subire conspiciatis humeris meis planè impar, dum perorandi provinciam adeo, qui nulla tamen dicendi facultate polleo. Fateor utrumque, & si quid hac in re miror, meam, si non impudentiam, confidentiam tamen minimùm miror. Itaque si coram aliis dicendum mihi jam esset, quàm qui sunt germani rerum æstimatores, æqui censores, probati iudices; Si alio tempore dicendum, quàm quo non nisi Scholica nobis solemnia peragenda: Si de alia re dicendum, quàm quæ & communis esset utilitatis, & publicæ necessitatis: subsisterem profectò, & vel provinciam hanc publicam declinarem, vel orationē, mihi divinitus concedi sollicitarem, aut Ciceronis floribus conspersam, ad aures audientium suavitate deliniendas, aut Demosthenis nervis vinctam, ad animos eorum pondere perfringendos. Verùm cum vos ij sitis, qui facultatem potius æstimatis, quàm artis aucupium quæritis, qui res potius ponderatis, quàm orationis fucatæ fucatos cincinnos grandæve cothurnos intenditis; cum illud tempus sit, quod scholicis solemnitatibus, hominibus de schola, quorum ordini & me ob Scholarchatus respectum, adscribo, dicatum sit: cum denique res, de qua

qua dicturus sum, ita comparata sit, ut non exigat grandem oratorem, sed humilem requirat narratorem: non fulminantem postulet verborum apparatus, sed cursum desideret dictionis simplicem & adæquatum: animum non abscessum si, & in medium ad vos prodii: ita prodire iussus ab iis, quorum voluntas mihi metito lex est, auctoritas verò ratio summa est. Quid verò vos velim, expediam, citra otiosas & odiosas ambages, brevibus.

Abiisse scitis non ita pridem officio suo scholæ nostræ Rectorem: Introducendus igitur nobis novus, præteritis diebus designatus, scholæ Rector est. D. Baptistæ solennia, scholæ nostræ sacra, adeoque publicæ Legum classicarum recitationi dicata esse nostis: Publicandæ igitur nobis, pro more hætenus consueto, Leges nostræ Scholastico-classicæ sunt. Utrique solennitati conventus hic sacer dictus: utriusque ego actor superiorum auctoritate rite designatus. Ne itaque illotis, quod ajunt, manibus, vel illam vel istam attrectem, placuit Rectorem & præceptorem bonum describere, & in publicum hoc theatrum conspiciendum omnibus producere, eoque ipso una eadèmq; fidelia duos, quod proverbium habet, parietes dealbare. Ita namq; fiet, ut nō tam discipuli è præscriptis legibus officij sui admo-

admoneantur, quàm & Rector novus, cæteri que collegæ ejus, de genuinis provinciæ suæ partibus edoceantur. Hic cursus orationis hujus meæ erit.

Quem dum pro tenuitate mea persequor, Vos, AUDITORES, qua animi pietate & attentione primordia captantem capistis, eadem & narrantem ac perorantem, de votè audire pergite. Tu verò supremæ Scholarum moderator, Christe Jesu, pondera dictis largire, rebus momenta adde, spiritus tui gratiam concede, ut digna te, digna nobis, digna cætu hoc honoratissimo, digna re communi & publica dicamus & faciamus, Amen.

Seneca l. 14. epist.
91.

Principio igitur, ut qui sit Rector & præceptor bonus, omnibus evidentiùs constet, hoc, quod Naturæ ipsius *reputatur* est, præsuppono. Exigite ea, ut melioribus & potentioribus deteriora submittantur. Videtis, docente etiam Seneca, multis gregibus, aut maximâ corpora præesse, aut vehementissima. Non degener taurus armenta præcedit, sed qui magnitudine & toris ceteros mares vincit. Elephantorum gregem excellentissimus ducit: inter homines pro summo est optimus, & rector animo eligendus. Rector ergo ac præceptor Scholæ eligendus est optimus. Ut enim necesse est antè omnia regulam rectam esse, ut ea, quibus applicatur, ad rectitudinem per-

perducantur: Ita Rectorem vel Præceptorem oportet ipsum rectè ante omnia constitutum esse: cum non sit cadentis, quod Plutarchus habet, e-
*Plutarch. ad pri-
 cip. indoctum.*
 rigere, incompositi componere, inordinati ordinare. Secus ubi fit, Scholis statuae ac colossi præficiuntur, qui honestam præ se foris speciem ferunt, intus verò pleni plumbis, lapide, terra sunt. Optimus Rector & præceptor ut sit, virtutibus ac dotibus optimis imbutus sit necesse est. Hæ, quæ & quales esse debeant, publica inter alia constitutionum Imperialium loquuntur monumenta. Theodosij imprimis & Valentiniani Augustorum, augustæ docent sanctiones & rescripta. De iisdem luxuriose dictare campum videtis aperiri amplissimum. Eundem dum & mihi apertum video, id agam quod facere solent, qui hortos amœnos perlustrant: ij enim non quosvis & singulos flores, etiam abjectitiose curant, sed neglectis iis, ad topiaria opera accelerant, & in iisdem exotica, singularia & maxime necessaria considerant. Ita & ego, præteritis trivialibus & abjectitiis, ea saltem de Rectore & præceptore bono proferam, quæ vel maxime judicabo necessaria.

Primas verò de jure tribuo VERÆ PIETATIS, quæ Ambrosio assertore, omnium Christianarum virtutum fundamentum est. Pietatem

dum nomino, religionem sinceram, confessionem ejusdem orthodoxam, devotionem Christianam, subintelligo. Christianarum Scholarum Rector ac præceptor Christianus ut sit, ipsa ratio exigit. Christianus quo nomine esse possit, si pius, si religiosus, si devotus, non fuerit? *Dicimus eum solum, qui pius & religiosus est; Christianum;* dicit Clemens Alexandrinus. Dicimus & nos cum illo.

Clem. Alexand.
in paranes. ad gen
tes.

*Pietas abesse Christiano qui potest?
Namq. argumentum mutuum est
Pietatis, esse Christianum: & impij
Non esse Christo subditum:*

Ait Paulinus, poëta Christianus: & nos cum illo. *Vinculo pietatis obstricti, Deo religati sumus,* scribit Lactantius. *Unde & ipsa religio nomen accepit, quod hominem sibi Deus religaverit, & pietate constrinxerit, quia servire nos ei ut Domino, & obsequi ut patri necesse est.* Religat ergo nos religio illi, ad cujus cogitandam & eloquendam majestatem, ut Tertullianus loquitur, *& eloquentia omnis merito muta est, & mens omnis exigua.* Quid ergo dignius est, quam obstringi & religari, in servire & obsequi ei, qui sublimitate omni sublimior, & altitudine omni altior, & profundo omni profundior, & omni luce lucidior, & omni claritate clarior, omni splendore splendidior, &

Tertull. lib. de
Trinit.

ininvirobore robustior, omni virtute viridior, omni pulchritudine pulchrior, veritate omni verior, & fortitudine omni fortior, & majestate omni major, & omni potentia potentior, & omnibus divitiis ditior, omni prudentia prudentior, & omni benignitate benignior, omni bonitate melior, omni justitia justior, omni clementia clementior, quæ elegantissima sunt B. Tertulliani verba. Huic ergo, Ambrosio asserente, appropinquare, inclarescere est, illum timere gaudere est, ei servire, regnare est. Scholæ Rector, si Deo religatus non est, cui religatum putabis? Huic si non obsequitur, cui obsequetur? illi si non appropinquat, quomodo inclarescet? eum si non timet, quomodo gaudebit? isti si non inservit, quomodo gaudebit? isti si non inservit, quomodo regnabit? Gregorius Nazianzenus, à Ruffino, *vir per omnia incomparabilis*: à Basilio, *os Christi*, dictus, viros pios angelos potius dicendos opinatur, quàm homines; Eisdem clarissima sidera, præstantissima Christi membra, immortalis Dei sigilla & astra carne circumvestita, indigitat. Scholæ Rector si vir pius non est, quem dicendum opinaberis? Dicam paucis multa: si pius, si religiosus, si devotus non est, quanta quanta scientia imbutus est, non me, sed gentium Apostolo iudice, NIHIL est. *Veræ enim virtutes, quod Augustinus dicebat, non nisi in eis, quibus vera inest pietas, esse possunt.*

Ambros. epist. 87.
ad Demet.

Serm. de hominis
vilisate.

August. l. 19. de
civit. Dei c. 4.

Pietati

Esto 2. Eruditus.

Pietati in Scholæ Rectore proximam judicio ERUDITIONEM. Eruditionem dum pono, solidam intelligo, non ventosam, non circumforaneam, non umbraticam. Sint Scholarum Rectores aut eruditi planè, aut se non esse eruditos sciât. Nihil enim, si Quintiliano, optimo dicendi Magistro, credimus, pejus est iis, qui paululum aliquid ultra primas literas progressi, falsam sibi scientiæ persuasionem induerunt. Hujusmodi qui sunt, cedere præcipiendi peritis indignantur, ac veluti jure quodam potestatis, quo ferè hoc hominum genus laborat, imperiosi atque interrim savientes, stultitiam suam perdocent, nec minùs error eorum moribus nocet. Certe à ministro Ecclesiæ, ut ad regnum cœlorum edoctus, & vero eruditæ pietatis thesauro, è quo tanquam è confertissimo sapientiæ divinæ penu, plenam salutis æternæ cognitionem depromere queat, instructus sit, Salvator noster requirit. † Requiro idem à Scholæ Rectore, sit & ille ad regnum Scholarum edoctus, & politioris literaturæ copię cornu uberrimo instructus, artium liberalium ac scientiarum humaniorum notitiâ non leviter tinctus, sed planè imbutus, & plenè subactus, ut summo cum juventutis Scholicę fructu docere, ac inculcare quascunque possit. Erudite ante omnia Latinitatis, quę Latinarum Scholarum anima

nima & cor esse debet, ad amissim gnarus, in ejusdem penetralibus ita versatus, ut intima illius quæque in succum, quod ajunt, & sanguinem converterit, nec in quantitate syllabæ etiam aliqujus minimæ hallucinari possit. Scio, eruditis & doctis suam hîc constare libertatem: Quis enim Orbilius ad Grammaticas quantitates, officias triviales alias, ipsos rigidè obstringeret? In iisdem ergo illos hallucinari quandoque & impingere, nec mirum usque adeo, nec vitiosum est. Eruditæ autem Latinitatis Doctorem, qualis Scholæ Rector, in his talibus labi & turpe & vitiosum est. Optimè Petrarcha: *Scientis est posse docere*. Latinitatis doctor, si Latinitatis genuinæ ipse ignarus est, quî eam alios docebit? Si nativæ puritatis, nitoris & elegantiae Latinæ, ipse inscius est, quî in eadem alios informabit? Si quantitatuum vocum & syllabarum ipse imperitus est, quî eas aliis monstrabit? Vah quàm & pudendum & nefandum est Latinum præceptorem pro *specimen* pronunciare *specimen*: pro *cornicis*: pronunciare *cornicis*: pro *mediastinus*, *mediastinus*: pro *tibicen* *tibicen*: pro *fidicen*, *fidicen*: pro *inquino*, *inquino*: pro *destino*, *destino*: pro *erûdis*, *erûdis*: pro *advenit* in præterito, *advēit*: pro *advenimus* in præsentî, *advēnimus*: Sexcenta alia. Ita pueriliter & imperitè peccans quâ fronte, dic mihi sodes, pueros pari inscitia

peccantes corrigit? O te miserum, si in personatum huiusmodi Latinitatis Magistrum incidaris! Incidunt autem, eheu, in tales plurimi! E præceptoris lingua suam debet discipulus informare: ad præceptoris stylum, suum debet discipulus exsculpere: juxta præceptoris sermonem, suum, debet discipulus componere: At nec præceptoris lingua, nec stylus, nec sermo Latinus est, de suo ergò quid sibi discipulus promittet? Tædet, piget, pudet, Auditores, graviora hoc loco Ludimagistrorum quorundam, etiam eorum, qui volunt audire Magistri nostri, peccata Grammatica, ad quæ animus mediocriter Latinus quandoque exhorresceret, levissimis perstringere. Non tangam grandes istos Asinos, qui Latine aliis loquentibus, aut instar bruti alicujus idoli obmutescunt, aut ubi necessitas ipsa loqui ipsos jubet, ita miserum sermonem dispescunt, ut non tam ipsi se non intelligant, quam audientibus risum, Prisciano ejulatum, sibi ignominiam & confusionem excutiant. Et hi sunt elegantes nostri Magistri LATINI? oh! illatini! Asinini! Prætereo eorundem scripta, vel proprio ipsorum Marte, at sine omni arte, in chartam conjecta, vel ab aliis composita, ab ipsis correctâ. Deum immortalem, quàm rudem indigestamque molem, in qua nec caput, nec pes appareat, hîc conspexeris! Vitiâ

tia videbis salva, sana, integra, pura: integra cognosces jugulata: recta depravata; pura oblitterata: sana expuncta: expunctis & oblitteratis non nisi morbida, marcida, foetida, putrida, purulenta, hiulca, substituta, Dispeream, si non ad obliquum etiam eorundem intuitum leviter erudito, nedum verè literato, deliquium aliquod certo certius quandoque suboriatur. Et hi sunt magni nostri Magistri Latini? Oh! illatini! Asininini! Qualem ergo ab illis messem nisi illatinam & Asininam sperabimus?

De Latinitate quod dixi, idem de humanioribus disciplinis aliis dictum volo. Experientur eæ nonnunquam idem ferè fatum, eosque temerariæ audaciæ interpretes nascuntur, qui ne prima earum rudimenta norunt, nedum intelligunt. Ab illis ergo quæ fructus literarij nobis erunt expectandi? *Miser est*, scribit Sidonius, *qui ante compulsus est docere, quàm discere*: Miserior qui ejusmodi Magistrum nactus est: Miserrimus omnium, qui Magistro hoc corruptus & deperditus est. Docere alios affectare eum, qui non sufficienter instructus est, res mihi videtur, cum Greg. Nazianzeno, antiqui proverbij: *in dolio discere artem figuli. Sus nulla Minervam*. Ergo docere id quod nescias, stultitia est. Discere velle ab eo, qui nihil didicit, vesania est. Eruditus igitur ac literatus Scholæ Rector sit, si eruditos & literatos discipulos educare velit.

l. 6. 3. epist.

*Esso 3. in docen-
do facilis & inter-
pretando felix.*

Post eruditionem in Rectore requiro docendi dexteritatem & interpretandi felicitatem: Præceptorem eruditum & doctum esse non sufficit. Didacticum esse, in docendo & facilem & felicem esse, vel maximè expedit. Scholis namque non sui, sed discipulorum duntaxat gratiâ præficitur: in cathedram constituitur, non ut eruditionem suam recondat, sed ut depromat: non ut sibi sciat, sed ut alios scire faciat, non ut pomposè, quod scit, venditet, sed ut methodicè per felicem quandam doctrinæ *χρηστικότητα* tanquam per traducem, in pueros derivet. Quam ad rem methodo utatur bona, perspicua, facili, brevi, non multitudine ingrata, diuturnitate injucunda, molesta varietate, difficili obscuritate. Non ad pompam & ostentationem ingenij, doctrinæ, facundiæ, sed ad discipulorum suorum captum & commodum doceat. Omnia enim breviora, addo etiam leviora & faciliora reddet ordo & ratio & modus, quod inculcat *Quintilian. l. 13. cap. 11.* Non ergo de genere ad genus transcendat, sed per media legitima procedat. Non tectum ante fundamentum superinducat: sed antè fundamenta probè jaciat, quàm tectum superstruere præsumat. Secus ubi fit, in fumum omnis labor abit. Novi scholarum moderatores plurimos, quorum si vel eruditionem respexeris, in-

*Jun. Quest. Polit.
45.*

venies

venies omnibus partibus exquisitam: si usum & experientiam rerum consideraveris, videbis undiquaque absolutam. At quia in docendo nec faciles nec felices sunt, an non in vanum omnem, laborem & industriam adhibent? Annon, quod dare volunt, dare nequeunt! Annon quod una manu dant, altera iterum auferunt? Annon quod cum difficultate docent, cum tædiosa obscuritate dedocent? Movent quidem se, sed non promonent.

Conqueritur de singulari quorundam dicendi Magistrorum fastu & inflatione suo tempore B. Augustinus his verbis: Erubescat ergò superbus & scientia inflatus, cui plus placet ars Aristotelis, quàm scientia de Apostolis: plus codex Platonis, quàm liber divinus: quem nulla lectio lætificat, nulla scientia ædificat: nullus sermo sapit, nisi fuerit Grammaticè conceptus, Dialecticè imaginatus, Rhetoricè purpuratus. Præfice purpuratos hos Doctores Scholis, & vide quo bono ipsos præfeceris? Non possunt illi aliter, quàm ut perditum eant scholas, & juventutem scholicam flatuosis suis scientiis, purpuratis suis sermonibus, in flatuosos & purpuratos asinos, tandem convertant.

*Augustin. lib. de
specul. peccat. c. 6.*

Scio viros absolutè doctos, quide quacunque materia, etiam quacunque lingua velis, Logicè, Physicè, Metaphysicè, Mathematicè,

Politice, in scholis, cum omnium applausu differunt. Cui verò bono ista differendi subtilitas? ista loquendi volubilitas? Annon isti theatro quasi apparatu, sui potius admirationem venantur, quam discipulorum utilitatem, commodum item publicum, sectantur?

Non me latet, esse quandoque præceptores in scibili omni versatissimos, qui gravissimis auctoribus in soluta & ligata oratione, in Logica, Politicis, Historicis, Mathematicis, disciplinis aliis, discipulos onerant, ex iisdem linguas & scientias, felicissimis, ut ipsi quidem sibi suaviter imaginantur, auspiciis, discipulos suos, qui rudimentis tamen Grammaticis nondum verè imbuti sunt, novà novæ didacticæ formâ, edocere attentant. Cui verò, dic mihi, bono ridicula ista informandi temeritas & stulta audacia? Annon isti tectum, operosè struunt, fundamentum verò, si non furiosè, attamen curiosè, negligunt? Memini me & hos & istos æquiparare quandoque pro concione Gallinæ matri, improvise assultu, superiorum scalarum gradum occupanti, pullulosque suos crebra glocitatione ad se allicienti, quibus tamen ob plumarum defectum aliud non liceat, præterquam, ut glocitantem matrem suspiciant, vel si quid possint ascensum, irritum tamen nisum, non

su, non sine risu, petant. Quàm curiosi verò & vani sint fecis hujus Ludidoctores, suo etiam tempore B. Bernhardus probè subolfecit, ideoque eos his verbis falsè perstrinxit: *Sunt, scribit, quidam, qui scire volunt, eo fine tantum, ut sciant, & turpis curiositas est: & sunt, qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, & turpis quæstus est: & sunt, qui scire volunt, ut sciantur ipsi, & turpis vanitas est: sed sunt quoque, qui scire volunt, ut adificent, & charitas est.* Expectabitis fortean sententiam meam? Dicam, quid sentiam, ingenuè: *ἀποψηφους* sperabo quovis ingenuos. Ego Scholam istam beatam prædico, quæ moderatorem nacta est, qui, quod doctè novit, alios commodè non solum docere possit, sed & fideliter docet. Is enim etiam semidoctus mihi pluris, quàm si vel Plato vel Aristoteles Magisterij subsellia occuparent, meritò habetur.

Præclara est illa Attali apud Senecam sententia. *Idem debere docentis & discantis esse propositum, ut ille prodesse velit, hic proficere.* O auream, aureo obelisco notandam, & aureis literis singularum scholarum foribus insculpendam sententiam? Quid enim communi bono utilius, quàm docentem in schola semper propositum habere ut velit prodesse?

Quid

Seneca *epist.* 109.

Quid discenti juventutē fructuosius, quā semper propositum habere, proficere? Utinam impetu quodam sacro, impetum istum sacrum, tam docētibus, quā discētib⁹ in scholis comprecari & divina intercedente grātia conferre possē? Quid putabitis, me hoc ipso scholis contulisse? Putarim ego contulisse me eis donum post Deum, OPTIMUM. Interea cū vestrarum partium sit, præceptores, impetum istum quantum in vobis est, exuscitare, hoc semper intendite, ut *prodesse velitis*. Ut verò ritē prodesse possitis, illud Sexti Empirici quisque animo suo consideret, hunc in modum dicentis: Corpus est character animi; adeoque cogitet ita sibi animum discipuli informandum, ut bonus & prudens paterfamilias corpora suorum domesticorum procuret: ut igitur bonus paterfamilias primum distinguit inter cibos, & lac præbet infantibus, solidiores cibos adultioribus, ut item distinguit inter liberos & servos, familiares atque ancillas, & illis quidem meliores cibos purioremque panem distribuit, horum famem leguminibus & secundario pane explet: Ita bonus prudensque Doctor primum delectum habeat tyronum & adultiorum discipulorum: delectum item habeat ingeniorum: alia enim sunt liberalia & sublimium capacia: alia servilia inferioribus solum idonea.

Docet

Docet idem natura. Gallina, pullis suis grana majuscula, rostellis diffusa, ad deglutendum accommodata, objicit. Idem faciat præceptor bonus. Toparius non quodlibet semen cuilibet arvo committit, sed, seminis natura explorata, id per certas & distinctas areolas, pro terræ, loci & temporis ingenio dispergit. Idem faciat præceptor bonus. Homo pater familiæ, è thesauro suo & vetera & nova depromere novit. Idem faciat præceptor bonus. Imò, fiat discipulis omnibus, ad exemplum Pauli, omnia, ut omnes eruditòs faciat: sit doctis doctus, excitatis excitatus, expeditis expeditus: infirmis infirmus, tardis tardus, fungis fungus, truncis truncus. Et hoc agat, ut si non omnes, pleròque saltem, literatos reddat. Hoc animo qui non est, exeat, per me præceptor Scholæ. Eam enim non erigit, sed destruit. Discipulis plus officit, quàm expedit.

Matth. 13. 12.

Proximum à docendi dexteritate & fidelitate, Præceptoris requisitum statuo ASSIDUITATEM & FIDELITATEM. Quid enim rem juvabit Scholicam, præceptorem in docendo esse felicem, si non sit assiduus? si non fidelis? Magistri sunt ac dicuntur præceptores. Verè ergo sint Magistri. Erunt, ubi notationem vocis MAGISTER observabunt. Magistros dictos volunt, Gregorio Tholossano notante, à MAGIS, quod magis quàm

Esto 4. assiduus
& fidelis.

cateri diligentiam & sollicitudinem rebus quibus præfunt, debeant. Adhibeant istam sollicitudinem, & Magistri erunt. Vel dictos volunt ab antiquo verbo *Magistrare*, quod Festo idem est, ac regere, quia præcipuum Magistri officium in eo consistit, ut paterna cura discipulos regat. Regant ita discipulos, & magistri erunt. Vel dictos volunt a *monstrando*, quod compendiosum eruditæ pietatis tramitem discipulis monstrare debeant. Monstrent, & Magistri erunt. Faciant autem id omne fideliter. Fideles sint in lectionibus atque exercitiis proponendis, explicandis, injungendis, exequendis, repetendis & inculcandis. Fideles in ingenijs discernendis & tractandis, in secretis studiorum communicandis, in commentariis prolixis & dictatis spissis evitandis. Fideles, in discipulorum profectibus explorandis, in exploratis, si probati, commendandis; sin vitiosi, vituperandis. In his, si vel hac, vel illa, vel illa parte præceptoris fidelitas deficit, institutio ejus nil proficit. Gloriatur de sua in docendo fidelitate hunc in modum Seneca, moralium sacrorum Magister solertissimus: *Cupio, ait, omnia que scio in alium transfundere, aliquidque gaudeo discere, ut doceam.* Si parem cupiditatem præceptores haberent: O quam multum proficerent? Suam

Senec. epist. 27.

Suam verò in communicandis studiorum secretis facilitatem istis verbis commendat; *Si cum hac exceptione sapientia detur, ut illam inclusam teneam, nec enunciem, ejiciam.* Nullius boni, sine socio, jucunda est possessio. Optimè sensisti & dixisti, optimè mi Seneca! Tecum si facerent, qui sapientiam in Scholis venalem habent, optimi essent. Et certè fidelitatem præceptoribus vel in primis in informanda juventute Scholastica adhibendam esse ipsa etiam natura suggerit. Non enim omnes ad omnia feruntur: Sua cuique natura: Trahit sua quemque voluptas: Natura luxurians est, cultore fideli & discreto, si destituatur, faciliè degenerat. Quemadmodum igitur agricolæ vitem amputant, ne vis nativa & succus in palmites sese extendant: Ita supervacanea juventutis vivacitas, educatione & institutione à præceptore refecanda, ne nativa vis & succus indolis in degeneres vitiorum palmites sensim ac sensim immutentur. Themistocles dissolutè in adolescentia vixit, neq; id ipse dissimulavit: sed dixit: *E ferocissimis pullis optimos equos fieri, si rectè formentur & instituantur.* Suam ergo hîc fidem & industriam comprobent præceptores necesse est, ut è ferocissimis discipulorum suorum pullis, sua formatione & institutione optimos discipulos facere queant. Accedit ingeniorum diversitas, quæ si non diversaratione colantur, de iisdem protinus actum erit.

Senec. epist. 72.

Jum. allegat. quæst.

Expertus id est Isocrates ; qui cum duobus dissimilibus discipulis, Theopompo & Ephoro præpositus esset, alterum frenis, alterum calcaribus opus habere dixit. Petrus contra Maximiliani primi Imperatoris præceptor, discretionem hac destitutus, graviter lapsus est, dum sophismata Maximiliano inculcare voluit, ad quæ capeffenda aptus non fuit. Ideoque verberibus hoc effecit, ut literas magis ille odio haberet, quàm diligeret. Itaque Romanorum rex postea factus, dixisse à Cuspiniano fertur : *Si præceptor meus Petrus hodiè viveret, efficerem profectò, ut imperitæ illum informationis pœniteret.*

Cicero in Bruto.

*Plutarch. in vita
Alex. M.*

*Cælius l. 8. antiq.
lection. c. 15.*

Laudat Molonem præceptorem suum, Cicero, quod in notandis animadvertendisque vitiis, & instituendo docendoque fuerit prudentissimus: operam dederit, ut nimis redundantem se & superfluentem juvenili quadam impunitate & licentia reprimeret, & quasi extra ripas diffluentem coërceret. Notatur contra ab historicis Leonidas Alexandri M. præceptor, cujus negligentia temulentus ille evasit, cum adulari magis quàm instituere ille regem videretur. Nec usque adeò benè apud omnes Seneca audit, quod cum Nerone institueret, aliud omnino scriberet, aliud sequeretur: Tyrannos lacerans, Tyrannodidascahum sese præstaret. Præceptores, benè audire vultis?

vultis³ Fidelitatem vestram, istis quibus dictum, modis, comprobetis.

Fidelitati sociam jungo humanitatem. Scholæ Christianæ humanitatis officinæ publicæ sunt, in quibus homines in humanitate vera per scientias humaniores informantur. Humanos ergo etiam moderatores jure suo exigunt. Orbilij rigidi & frigidi, è Scholis Christianis exulabunt: cæ patres humanos requirunt, quorum affectum patrium, oratione alia expressimus alibi. Iracundi, lividi, turgidi, animi impotentes, feroces, sævi, tyranni, vix bobus curandis ac mulis fricandis apti sunt: liberis ergo instituendis qui idonei erunt? Moderamen autem discretum requiro, quia discentium ingenia discreta scio. Sunt quidam, nisi institeris, remissi: quidam imperium dedignantur: quosdam continet metus, quosdam debilitat: alios continuatio extundit: in aliis plus impetus facit. Optandus is ut detur puer, quem laus excitet, quem gloria juvet, qui victus flectat. Hic erit alendus ambitu, hunc mordebit objurgatio, hunc honore excitabit, in hoc locum desidia nunquam habebit. Maximè verò teneris non est protinus acerbè instandum, plenæque opera exigenda. Id imprimis cavendum, ne studia, qui amare nondum potuit, oderit, & amaritudinem semel perceptam etiam ultra rudes annos reformat

Plutarch. de liber. educat. Quintil. l. i. institut. c. 4.

Quintil. l. i. c. 2. Junius quest. politic. 45.

midet. Lusus hic sit, & rogetur & laudetur. In laudandis tamen dictionibus ne sis, Didascalus, malignus, nec effusus: in emendandis, quæ corrigenda erunt, non acerbus, nec contumeliosus. Verbis si ad rectum puer induci non possit, verbera adijce: sed moderata, sed delicto convenientia. Præstat tamen verba, quàm verbera adhibere. In hoc puncto si laberis, Præceptor, institutio tua labitur. Ego hîc Terentianus Mitiolum:

Pudore & liberalitate liberos

Retinere satius esse credo, quàm metu.

Hoc patrum est potius consuescere filium,

Sua sponte rectè facere, quàm aliend metu:

Hoc pater & Dominus inter est: hoc qui nequit,

Fateatur nescire imperare liberis.

lib. 1. cap. 1.

Facio cum Quinctiliano, qui hanc ipsam adversariam præceptoribus constituit, ne sint in emendando acerbi, aut contumeliosi: nec sit ipsorum tristis austeritas, nec dissoluta comitas: ne inde odium, hinc contemptus oriatur. In maximis pono aureum hoc Francisci Philelphi: *Talem in summa se præceptor exhibebit discipulis, ut sit austerus sine tristitia: comis sine scurrilitate: severus cum jucunditate, jucundus cum severitate. Irascatur, sed modicè: objurget, sed non contumeliosè: corrigit, sed*

Tractat. de lib. educat.

sed non acerbe : dissimulet interdum, sed cautius : laudet etiam, sed non profusus : blandiatur quoque, sed gravius : remittat, sed non licentius.

Veniam mihi dabit, auditores, quod vestra in audiendo benignitate ita licentiosè, cum tædio vestro, abutor. Concludam orationem, si unicum saltem, præteritis innumeris aliis, adjecero. Ecquod nam illud? Disciplina est SEVERITAS & GRAVITAS. Momentum hæc dictis addunt unum & summum. *Disciplina* namque *custos spei est*, docente Cypriano, *retinaculum fidei*, *dux itineris salutaris*, *fomes ac nutrimentum bonæ indolis*, *magistra virtutis*, *facit in Christo manere semper*, *ac jugiter in Deo vivere, ad promissâ cælestia & divina præmia pervenire.* Hanc sectari salubre est, & adversari ac negligere lethale. Disciplina ergo si laudata & bona est, boni quoque & laudati sequuntur mores : mores bonos & laudatos, sequuntur cives boni ; Cives boni & laudati, constituunt Rempublicam bonam & laudatam. Disciplina igitur ut anima Scholæ, ac nervus Reipublicæ est, sine qua nec Scholæ nec Reipublicæ subsistere possunt: Ita COR Rectoris & præceptoris boni esse debet, quam sibi, ut cor suum, constanter commendatam habebit, vel maximè : Ne eadem

Esto s. in disciplina severus & gravis.

Cyprian. de habitu Virginum.

negle-

neglectâ , discipuli negligentur : istis neglectis, mores boni corrumpantur : istis corruptis, cives boni depraventur : istis depravatis , Respublicæ prostituuntur: istis prostitutis , πανολετρία ac extremæ omnium rerum everisiones subsequantur. Cum verò, quid faciendum sit à faciente , juxta prudens Senecæ monitum, discendum sit : Faciat Scholæ moderator ipse, quod discipulos facere jubet: vitia quæ in Scholaribus non feret, in se etiam non toleret: excessus enormes , quos in ipsis castigat, à se perpetrari non permittat. *Vult Dominus* , ait aureum illud eloquentiæ Pelasgæ lumen & flumen , B. Chrysostomus, *Doctores Christianos hoc primum facere, deinde docere, ut doctrinam suam bonam cum vita meliori commendent, ut scientiam inferant benè docendo: Timorem autem melius vivendo.* Vita melior ubi deficit, auctoritas præceptoris omnis perit. *Quomodo enim, ut de suo hoc meus mihi Augustinus, pater verè Augustus, largiatur, observari potest à discipulo, qui nil secretum habet à discipulo? quid in te miretur, si nihil in te respiciat, quod ultra se inveniat. Si quæ in te erubescit : in te, quem reverendum arbitratur, invenit? Non possum, Præceptores, quin in aures vobis quædam BB. Patrum ἀγορευμένα infusurem: Quæso vos ea per aures vestras in cordis vestri intima demittite. Ecquæ illa? Hoc Augustini: (a) Plus valet modus vivendi,*

*Æmil. 17. in
Matth.*

^a August. epist.
112,

vivendi, quam loquendi. Id Hilarij: (b) *Optimum* b) Hilar. canon.
est exemplo potius docere, quam dictis. Illud Cypria-
 ni: (c) *Efficacius est vitæ, quam linguae testimonium.* c) Cyprian. de
 Illud Lactantij: (d) *Homines malunt exempla, quam* duplici Martyr. p.
verba. Quia loqui facile est, præstare autem difficile. 302.
 d) Lactant. l. 4.
 Mosi præcipitur, ut Sacerdos ingrediens taberna-
 culum tintinnabulis ambiatur. Applicat id venu-
 ste B. Gregorius ad bona sacerdotum opera : ve-
 nustus nos ad præceptores applicabimus, quo-
 rum vestimentis quocunq; loco versentur, eant,
 sedcant, hæreant, tintinnabula inculpatæ vitæ ad-
 hærebunt, ut vitæ viam cum linguae sonitu ipsa
 quoque opera præceptoris clament. Periisti præ-
 ceptor, periisti, si impietatis, alicujus, puta, compota-
 tionis, comestationis, ebrietatis, impuritatis, fa-
 stus, superbiæ, delicti alicujus alterius, discipulum
 arguis, cujus te ipsum reum agis. Annon enim
 protinus responsantem, & hoc tibi Augustini oc-
 cinentem audies: *Quod mihi præcipis, cur ipse non fa-* l. 4. de doct. Chri-
cis? Usque adeò stian.

Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum!

Abrumpendus est mihi vel tandem sermo, & ad
 id cujus gratia congressus hic publicus institutus
 est, cominus accelerandum. De bono Rectore &
 præceptore admodum jejunè dicentem me huc-
 usque audivistis admodum benignè. Dixi de
 iisdem non ut debui, nec ut volui, sed ut potui.

Quo fine autem omnia isthac dixerim, porro audietis.

Deposuit non ita pridem apud nos officium suum Scholasticum, Vir literatissimus & doctissimus, *Dn. M. Johann-Baptista Hebenstreitt*, classium nostrarum Scholasticarum per annos 13. Rector; Ethicæ item & Mathematicæ in Gymnasio nostro publico professor, amicus noster dilectus, cui à nobis discedenti, VERBA BONA, VOTA PIA, FATA BENIGNA christianè precamur. Depositione isthac factâ, Rectoratus non solum classicus, sed & professiones publicæ hæcenus vacarunt. Reigitur in publico nostro confessu deliberatâ, collatis in medium consiliis, auctoritate publica Senatus nostri Magnifici, comprobatis: Ethica quidem professio cum Logica conjuncta, Mathematica verò Viro Clarissimo & Excellentissimo, *Dn. M. JOHANNI BLOSSIO*, Matheseos in illustri Schola Lavingana per annos benè multos, professori celebratissimo, amico nostro singulariter dilecto, demandata est, quam ob rem studiosis publicis suo tempore publicè à nobis commendabitur.

RECTOR verò classium, unanimi suffragio, nemine penitus discrepante, electus & auctoritate publica designatus est Excellentissimus Vir, *Dn. M. JOHANNES PHILIPPUS EBELI-*
us,

us, Scholæ hujus per novennium Conrector. Qui cum sub Conrectoratu suo, singularem suâ in docendo dexteritatem & industriâ, eruditionem item in scientiis humanioribus, politiori præcipuè literatura, maximè conspicuam, nec nō morum integritatē, vitæq; honestè apud nos actę innocentiam, Magnifico Senatui, Dominis nostris officiosissimè colendis, totique ordini nostro Scholastico sufficienter comproba-verit, dignus præ aliis judicatus est, cui primæ istæ regiminis & dignitatis classicæ commenda-rentur.

Cæterum quod aliàs etiam in militia fieri so-
let, ut summo belli duci, vicarius plerunque & Conrector.
coadjutor adjungatur, qui graviorum laborum, consors & fidus quasi *παρεστῆς* sit. Idem & in militia hac nostra literaria classica, denuò nobis observandum, judicavimus. Rectori itaque pronuntiato, CONRECTOREM, veluti fidum *παρεστῆς* dedimus, Virum Præstantissimum, Dn. JOHANNEM CUNRADUM MERCKIUM, juris & moris nostri Scholastici, multis ab annis peritissimum, deque Scholâ hac nostra, ob humanioris literaturæ singularem notitiam, docendi assiduitatem, fidelitatem & perspicuitatem, per annos sedecim optimè meritum.

Classis vi. Præceptor.

Hujus verò in Classe VI. successorem designavimus Virum Doctissimum, Dn. M. ULRICUM SCHMIDIUM, Hebraicæ imprimis & Græcæ Linguarum peritissimum, nobis ob eruditas ingenij dotes, & docendi industriam in Quintæ classis regimine hactenus comprobata, commendatissimum.

Classis v. Præceptor.

Classis denique Quintæ præceptorem è Stipendiariis Reipublicæ nostræ selegimus M. GEORGIUM BURCKHARDUM LANGENAVIENSEM, quem suam etiam in docendo fidelitatem ac industriam nobis in posterum comprobaturum esse sperabimus.

Hæc ita constituta, hæc ita rata sunt!

Proclamatio Rectoris & Conrectoris novi.

Quod igitur felix faustumque jubeat is, quem penes jubendi potestas una residua, Deus Ter Optimus Maximus, RECTOREM, CONRECTOREM & PRÆCEPTORES hos novos publicè designamus, proclamamus, renunciamus, talésque haberi & decenti obsequio ab universis Reipublicæ nostræ classicæ civibus, præceptoribus & discipulis, summis, medioximis, imis, honorari, publica aucto-

ca auctoritate omnibus & singulis edicimus, mandamus, præcipimus. Idque omne in nomine Sacrosanctę Individuę Trinitatis, Patris, Filij & Spiritus Sancti, Amen.

Habetis nunc, Præceptores & discipuli classici, novum Scholę vestrę caput. Gubernatorem novum vobis præfecimus, huic fasces Scholicos detulimus, hujus tutelę Musarum vestrarum pomœria commisimus. In hunc ergo deinceps oculos & pietatem vestram singuli obvertite, ipsum decet cultu ac reverentia respicite, observate, colite. Habetis præceptores novos; Illos ut Collegas,

Admonitio ad
Præceptores &
discipulos classi-
cos.

παράστατας, & συνέργους vestros in Domino, vos Præceptores classici, suscipite, amate, tractate. Vos vero discipuli, Præceptores, eosdem vestros agnoscite, & ut decet suscipite. Rectorē, Conrectorem & præceptores vestros, Magistratū vestrum scholicū, scitis, intelligitis, auditis, videtis. Illos igitur nō fortuito casu, non humano duntaxat ausu & jussu, sed à Deo ipso ordinatos, vobis datos & præstitutos esse scitote: ac proinde propter mandatum Dei & conscientias vestras, devotē eos colite, illis certatim obedire parate. Obedientię hujus vestrę limites qui sint, Legum classicarum capita, quę jam jam è cathedra hac publica vobis præle-

gentur, vos edocebunt. Ad illarum præscriptum vitam vestram toti cōformate, studia vestra dirigite, actiones vestras instituite, à prævaricatione earundē temeraria, vobis cane pejus & angue cavete. Idq; omne non tam formidine poenæ, quam virtutis amore. Illud degenerum ac desperatorū; hoc proborum & ingenuorum esse cogitate. Probos etiam, ingenuos, morigeros, placidos, sobrios, puros, nomine, re, dictis, factis, gestis vos exhibete. Secus si feceritis, in publicam offensam nostram incidetis. Armavimus semel Rectorem & præceptores vestros auctoritate publicā: Illos nunquam patiemur à vobis premi, nedum supprimi: Verum, quantū poterimus, asseremus. Et hæc dicta, & hæc rata volumus.

Admonitio ad
Rectorem, Con-
rectorem & Præ-
ceptores.

Tandem ad vos me converto, Rector, Conrector, Præceptores noviter designati ac proclamati. Officij vestri partes quæ sint, ex orationis nostræ cursu cognovistis. Tales vos esse judicamus, quales in oratione nostra descripsimus. Tales vos fore sperabimus, quales vos habere volumus. Ut sitis, hortabitur vos ante omnia ipsum quod subistis officium.

Quare officio se-
dulò incumbere
debeant. I.

Concredidit id vobis Magistratus vester suspiciendus, cuj⁹ cives, cujus subditi estis singuli. Imò per hunc DEU ipse, summus rerum omnium Monarcha tremendus, eidem vos præfecit. Contremiscite, hoc quoties animum vestrum subit, & in

timore Domini, quod vestri est officij facite.

Urgebit 2. conscientia vestra, quæ Deo, Magistratui, Scholæ, discipulis vestris, vos variè obstringit. Hanc cave, ne ladas, quisquis es, aliàs infensissimas furias senties.

Instigabit 3. bonum Ecclesiæ & politiæ publicum, quod opera vestra provehendum. Boni si estis, promovebitis idem, ut potestis.

Suadebit 4. damnum publicum, quod incuriâ vestra Ecclesiæ & Politiæ certo certius accrescet. Mali si nō estis, præcavebitis idē, quantū potestis.

Postulabit 5. periculum sumum, quod à neglecta provicia vestra vobis & cervicibus vestris imminet. Traditi sūt vobis aures, arrigite! regēdi Reip. nostræ liberi. Magnum hoc est. Liberi ingenui, liberi nobiles, liberi Christiani, sunt traditi. Majus hoc est. Horū animæ, horum vita, horū salus, vobis concredita est. Maximum hoc est Quotquot enim discipulorum centurias in Schola vestra erudiendas habetis, tot animas, vel vestræ ipsorum animæ periculo, vobis curandas esse noveritis. Si hoc: Quotquot earum vel incuria & negligentia vestra, vel pravo exemplo vestro, deperditis, totidē damna salutis vestræ accersitis. Facit huc horrenda illa saxi molaris comminatio à Christo in Evangelio proposita. Perpēdite illā & horrete.

Matth. 13.

Credite mihi, non est hæc res nihili: Attendite, est res magna! Attendite, est res vestra! atq; ita vestra

vestra, ut attingat vitam, non hanc fluentem punctulo, sed illā, exuta aut certè subacta hac concretionē, in judicij vel morte miseram, vel vitā felicē; & perpetuò miserā, perpetuò felicē. Attendite, est vita vestra! Attendite, est judiciū vestrum! Curate ergò vitam, & judicium non negligite. Vita est incerta, judicium certum. Illa fluit, ut hoc consistat: Vita est fragilis, judicium statū: illa abrumpitur, ut hoc statuatur. Vita est medium, judicium finis: illa initur, ut hoc finiatur: Rem vel incertam certā, vel fragilem statā, vel mediam extremā, annē præferetis? Ah attendite! attendite! Ego præmonere possum, damnum avertere non possum: precari bene possum, præstare, quod precor, non possum. Erit, qui hoc præstet alius, erit ipse Deus. Idē ille supremus Scholarum Rector & moderator vobis divina sua gratia cælitus adsit, regimen, studia, labores & actiones vestras cælesti suæ benedictionis rore ita irriget, secundet ac sospitet, ut in perennem ipsius laudē, Reipublicæ ac Scholæ utilitatem, vestram ipsorum salutem ac honorificam amplificationem unicè cedant. **VIVITE, VIGETE, FLORETE!** Qui boni estis, mecum ingeminate, *Vivite, Vigete, Florete!* Ut fiat, faxit is, qui in unitate Trinus, & in Trinitate unus, benedictus in seculorum secula. Dicat omnis populus: *Fiat! Fiat!* Dicat omnis populus, *Amen, Amen!*

RESPONSIO RECTORIS

Nomine & suo & Collegarum.

Hæc est, quemadmodum graviter ac præclare
differuisti, Vir Reverende admodum, & Excel-
lentissime, Superintendens, Director ac
Scholarcha, omni nobis observantiâ colen-
de. Grave est Rectoris ac Præceptoris Scholastici munus &
officium. Grave est: propter dotes ac virtutes, quas in iisdem
requiris, varias: at quas vix ac ne vix quidem uno in indi-
viduo omnes, vel in mediocri perfectiōis gradu, junctim liceat
reperire. Grave est, propter pericula ac damna multipli-
cia, quæ vel ex neglectu, vel minus rectâ illius administra-
tione solent oboriri. Grave deniq; est propter objectum, ju-
ventutem scilicet, circa quam formandâ Præceptor occupa-
tur, iis præsertim moribus ac temporibus, quibus, ut
disertissimi Romuli nepotum verbis utar, ita prolapsa est, ut
omnium opibus refrenanda sit atq; coercenda. Ea pro-
pter qui labores scholasticos labores appellavit Herculeos;
næ ille judiciosè, meo judicio, rem videtur esse arbitratus. Si-
cuti enim Herculi, famoso illi Iovis & Alcmena filio: Ita præ-
ceptoribus scholasticis cum leonibus, cum excetris, cum
cervis, cum apris Aetolicis, cum avibus Stympthalicis, è feroci-
ente juventute plurimis, quotidie depugnandum est & collu-
ctandum. Et veluti Hercules sordidissimum Augia stabulū
perpurgavit: Ita præceptoribus stabulum in scitiæ, ignaviæ, so-
cordiæ, petulantia, impietatis, atq; omninò mororum ac moro-
rum vitiorūq; diebus singulis est, expurgandum.

Tametsi verò onus & opus illud Magistrorum Scholasti-
corum conjunctum sit cū molestiis ac laboribus plurimis: im-
mò hodie, in tanta seculi malitia, propemodum infinitis habē-
dum tamen, alacriq; & ad labores obfirmato animo ferendum

illis est, quibus à supremo rerum omnium diribitore, injunctū id est atq; impositum.

Quod ipsum quum sollemni hac luce sollemniter à vobis, Clarissimi Scholæ Antistites, Scholarchæ ac Visitatores, Domini ac fautores colendissimi, ex voluntate Dei & autoritate, consensuq; Inclyti & nunquam, sine honoris præfatione nobis nominandi Magistratūs nostri, Quod ipsum, inquam, onus quū mihi Scholæ hujus Rectori designato, indigno licet, ac tribus hūc meis, latus mihi qui premunt, Collegis, vel novū prorsus, vel novis honoribus auctum, (Est n.

Fructus honos oneris, fructus honoris onus) imponatur, suscipiendum profectò id nobis existimavimus, & eò quidem suscipiendum lubentius, quò fiduciā majori de auxilio & gratiā divini Numinis, ad nostrum hoc officium laboriosum cōiti, deq; eodem congratulari impensius nobis possumus, utpote ad quod obtinendū (novit hoc ille, qui quæ nos gerimus, auditq; & videt omnia,) neq; intentius cursavimus, quod neq; enixius rogavimus, cujus gratiā & mollius neminem pressavimus, sed ad quod ordinario ac legitimo vocati omnes modo sumus.

Vobis verò Patres Patriæ, vobis Patres Scholæ, magnas meritò nos debere gratias profitemur, pro præclaro isto de nob. judicio vestro, quo non dubitastis nobilissimū urbis thesaurū, liberos vestros, fidei nostræ cōcredere, eos deq; erudiēdos informandōsq; nobis cōmittere, sanctè pollicentes, omnem daturōs nos cum Deo operam esse, ut conscientia nostra & sacramenti, quo tenemur, accuratam rationem habeamus, ut expectationi vestra, de nobis conceptæ, satisficiamus, & ut munere nostro, summā industriā & in laboribus constantiā, quàm fieri optime potest, perfungamur.

Et quoniam ex iis, quæ abs te, Venerabilis & Clarissime Domine Superintendens, dicta modò sunt, colligere in proclivi nobis est, munus nostrum in duobus præcipue consistere:

Primū

Responsio Rectoris.

Primum quidem in doctrinâ, deinde in vitâ & moribus: promittimus, quod in nobis est, si ve rei si ve spei, quod ingenii est ac judicij, illud omne nos ad docendam juventutem certatim collaturos: eâ in fundamentis vera pietatis ac sapientia celestis rectè informaturos: eandem linguis & artibus necessariis, pro ætatis, captu dextrè imbuturos, nihilq; omninò prætermisso, ut esse, quod ad pietatē & bonas literas provehēdas: quod ad animos adolescentiū ad artes inflāmandos: quodq; ad justam disciplinā quoq; publicā, (ô quā necessariū παιδείας hoc in ævo, vitiorum feracissimo, requisiti) rationem videbitur pertinere. Deinde & in id sedulò incumbemus, ut, quantum quidem per humanam infirmitatem, poterit, Scholastica nostra juventuti, exemplo vitæ inculpatæ præcūs, nostrāque personam in theatro Honestatis sic agamus, ut & vobis in Orchestrâ publicâ sedentibus Censoribus complacemus, & discipulicure nostræ concrediti, nullam è moribus nostris offendi- culi anſam arripiant, memores gravissimi illius D. Gregorii Nazianzeni παραγγέλματος & ac moniti:

Ἡ μὴ διδάσκειν, εἰ διδάσκῃ τοῖς τῶ ποῖς.

Vel non doceto vel doceto moribus.

In primis autem ob oculos versari nostros jugiter patiemur severissimam illam Christi admonitionem: Qui offenderit unum de pusillis istis, expedit ei, ut suspendatur in mola asinaria de collo ejus, ac demergatur in profundum maris. Quib. tanquā celestis Tonātis fulminibus qui non cōmōvētur, ne aut molam asinariam præ pectore, aut conscientiam omninò nullam habent.

Postremum Vos, PATRES, demissè majorem in modum rogamus atq; obsecramus, ut auram solitam solidi favoris & gratia dehinc quoq; nobis adspirare, & contrarabidos intemperantis adolescentiæ insultūs, contrāq; livida invidorū ac malevolentium spicula, authoritatis vestra clypeo tueri nos velitis, quò operis ac laboribus nostris, verè profe-

Etò laboribus sine ullo cuiusquam turbamento, vacare integre queamus.

Iam sermo quoque meus ad vos dirigendus erat, Adolescentes ac discipuli fidei nostræ commendati, & quid vestri sit officij, quidq; à vobis requiratur, commonendum: ast quia id à Reverendo Dn. Scholarcha nostro prestitum quoq; est, actum agere, ac ferram, quod dicitur, per eandem recipere lineam nolo. Accedit præterea vos, quid factu opus sit, quidq; vos deceat, ex legibus cognoscere posse, quas Collega meus vobis clarâ nunc voce prælecturus est: quarum legû non interpretes solum nos postea, sed & gravissimos executores fore certissimè vobis persuasum habebitis.

Quod superest, Te, æterne Pater Domini ac Servatoris nostri Jesu Christi, supplicibus votis deveneramur ac rogamus, velis porro Scholam & Ephebéum hoc nostrum, novellæ Ecclesiæ ac Reipub. nostræ, sub tutelâ ac patrocinio Magistratûs nostri, gratiæ clementiæq; tuæ sepiamento cingere: neu permittere, ut in tantis patriæ tumultibus, qui Scholas & Gymnasia literaria nō pauca everterunt, foedissima Barbaries, exitiû nō magis honestis artibus ac studiis, quàm ipsi honestati ac Pietati minitans, in illam irrumpat, & eandem miserè depopuletur.

Docentes præterea in illa omnes, divino tuo auxilio gubernas, ac sapientiæ, intellectûs, scientiæ, timoris ac dilectionis spiritu corrobora. Discipulis quoq; animum inde docilem, ac veræ pietatis avidum, timoris item filialis plenum ac superiorum observantem: dispone in illis vitam ad honestatem: ingenium ad alacritatem: iudicium ad sanitatem: memoriam ad capacitatem: linguam ad Christianæ conversationis utilitatem: nos deniq; omnes sancti tui numinis præsidio rege, quod tibi grata, Ecclesiæ salutaria, Reipublicæ proficua, singulis atq; universis utilia & dicamus & faciamus: Tibi Pater unâ cum filio tuo coæterno, & Spiritu Sancto, Deus

Unitrine, sit laus honor ac celebratio, seculis infinitis AMEN.